

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
Sayı: 4, Cilt: 4, Yıl: 4, 1992

HZ. MUHAMMED (S.A.V.) DEVRİ KRONOLOJİSİ

Hüseyin ALGÜL*

ÖZET

Biz bu araştırmamızda Hz. Muhammed (s.a.v.) devri kronolojisine dair bir örnek sunuyoruz.

RESUME

La Chronologie de L'époque de Muhammed

Dans cet article, nous effrons un exemple de la chronologie de L'époque de Muhammed.

İslâm Tarihi araştırmalarında, cereyan eden olayların gün, ay ve yıllarının tespiti fevkalâde önemli bir husustur. Olayların mahiyetinin doğru anlaşılması, önceki ve sonraki gelişmelerle irtibat kurulabilmesi ve doğru sonuçlara ulaşılabilmesi buna bağlıdır.

yol gösterici olduğu hakikati, çevresindeki ashabını O'nun inanç, ahlâk ve toplum hayatı ile alakalı bütün söz ve davranışlarını öğrenmeye, yaşamaya ve yaymaya sevketmiştir. Öyle ki oturması, kalkması, yürümesi, yemek yemesi, konuşması, gülmesi, uyuması, şakası, aile fertlerine karşı tutum ve davranışları gibi hususi sayılabilecek hususlar bile öğrenme konusu olmuş; bu anlamda çevresindeki inanlarca hayatının en ayrıntılı ve en doğru biçimde öğrenilip aktarılması, bütün peygamberler arasında herhalde sadece Rasul-i Ekrem'e nasip olmuştur.

Böylece Siyer-i Nebî'nin kaynağı olarak şifâhî anlatıma dayalı sağlam bir yol ortaya çıkmış bulunuyordu. Esasen Peygamber (s.a.v.) de kendi sözlerini duymayanlara aktarmaları için ashâbını teşvik ediyordu⁵.

Birinci hicri asrın sonlarına doğru şifâhî anlatıma ilaveten bu dalda ilk yazılı belgelerin ortaya çıktığı görülmektedir. Emevî halifelerinden Ömer b. Abdülaziz (ö. 101/720) bu sıralarda - valilik dönemi de dahil - dinî ilimlerin tedvinine uygun zemin hazırlamıştı. Siyer'in tedvininde ilk dikkati çeken zatlar arasında İbn Şihab ez-Zührî (ö. 122/739) göze çarpmaktadır. Urve b. Zübeyr b. el-Avvam (ö. 94/712) ise bir siyer âlimi olarak bilinir. Bunlardan Zührî bir kısım sahabe ile tâbiinden rivayet etmiş, kendisinden de Evzâî (ö. 157/774) ibn Ebî Ze'b (ö. 159/776), Leys (ö. 175/791) ve İmam Malik (ö. 179/795) gibi zatlar rivayet etmişlerdir. Urve ise Aşere-i Mübeşşere'den Hz. Zübeyr b. el-Avvam'ın ve Hz. Ebû Bekir'in kızı Hz. Esmâ'nın oğludur. Dolayısıyla Hz. Peygamber'le ilgili hususları babasından, teyzesi Hz. Âişe'den, Hz. Zeyd b. Harise'den, Hz. Usâme ve Hz. Ebu Hüreyre gibi ünlü sahabîlerden rivayet etmiş, kendisinden de oğulları Hâşim ile Zührî rivayet etmişlerdir.

Siyer'le ilgili bilgiler bir süre - Zührî de olduğu gibi - hadislerle iç içe nakledilmiş, Urve'den nakledenler arasında yer alan Mûsa b. Ukbe (ö. 141/758) de olduğu gibi megâzî tasnifi tarzında yürütülmüş, daha sonraki devirlerde bu ilk tedvin ve tasnif çalışmaları ve kesintiye hiç uğramayan rivayet ananesiyle biriken bilgiler esas alınarak hem Siyer-i Nebî hem de megâzî türünde günümüze kadar ulaşan eserler ortaya çıkmıştır. İbn İshak (ö. 151/768)'ın Kitabü'l-Megâzî'si Vâ-

310/922)'nin Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk'u, İbnü'l-Esîr (ö. 630/1232)'in el Kâmil'i gibi umûmi İslâm tarihlerinde Siyer-i Nebî ile alakalı bilgiler yer almıştır. Bütün bu eserlerdeki bilgilerin - hadislerdeki gibi - rivayet geleneğine dikkat edilerek kaydedilmiş olması araştırmalarca kaynak ve haber kritiğine imkan vermektedir. Çok sayı ve çeşitteki Siyer-i Nebî kaynaklarındaki rivayetlerin tenkide tabi tutularak ve mukayeseler yapılarak en sahih olanlarının değerlendirilmesi hususu günümüz araştırmaları için fevkalâde önem taşımaktadır.

Bilindiği gibi Hz. Peygamber'den sonra kısa zamanda gerçekleştirilen büyük fetihler, İslâm devletinin güçlenmesi; fıkıh, tefsir, hadis ve Siyer-i Nebî gibi İslâmî ilimlerle iştigal eden zatların târihî malûmata ihtiyaç hissetmeleri, bunu bilenlerden dinlemek, yazılı belgelerden bizzat okumak istemeleri; İran, Hind, Türk, Yunan, Kobt ve Roma kültürleriyle temasa geçilmesi, soy itibarıyla arap olmayanların (Mevâlî'nin) İslâm'a girmeleri; ticârî, zirâî ve ekonomik potansiyele genişlemesi; büyük İslâm şehir merkezlerinin (şehir medeniyetlerinin) ortaya çıkmaya başlaması, hem Hz. Ömer döneminde takvimin ortaya çıkmasına hem de takip eden devirlerde müslümanlar arasında tarih düşüncesinin gelişmesine yol açmıştır. Siyer-i Nebî'nin yukarıda belirtilen kaynaklarının hemen hemen hepsinde hadiseler ve gelişmeler kronolojik olarak sıralanmıştır. Ancak takvim hem daha sonra hem de hicret başlangıç alınarak başlatıldığı için Hz. Peygamber'in hicretten önceki hayatını tarihlendirmede farklı bir yöntem uygulanmıştır. Bu yöntem arapların İslâm'dan önceki tarihlendirme geleneğiyle ilgilidir. İslâm'dan önce araplarda on iki ay mefhumu vardı. Ancak bir takvim anlayışı içinde yıl belgelendirmesi söz konusu değildi. Onlar meseleleri daha ziyade herkesçe bilinen, duyulan ünlü bazı olaylarla bağlantılı olarak tarihlendirme itiyadında idiler. Meselâ, "Fil vak'asından şu kadar önce şu kadar sonra, Ka'be tamirinden şu kadar önce şu kadar sonra gibi". Dolayısıyla İslâm tarihi araştırmacıları Hz. Peygamber'in hayatını doğumundan kırk yaşına kadar bu usulle anlatmışlardır. Sözgelimi, Hz. Peygamber'in doğumunu tarihlendirirken Fil hadisesinden elli gün sonra diye kaydetmişlerdir. Çocukluk yıllarını süt anneleri, öz annesi Âmine ha-

lişmeler ifade edilmek istendiğinde Hz. Peygamber'in doğumu ile Medine'ye hicreti arasındaki çeşitli gelişmelerin yıllara dağılımı dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Ancak Fil olayından şu kadar veya bu kadar gün sonra şeklindeki ilk çıkış noktasına ve çıkışta baz alınan gün ve ay durumuna göre Hz. Peygamber'in doğum tarihi, vahyin bir süre kesilmesi (Fetret-i vahy) bu süreyi farklı gösteren rivayetlere göre milâdî tarihle ifadelendirilmesinde farklı sonuçlar çıkabilmektedir. Fakat biz Hz. Peygamber devri kronolojisinin tespitinde ekseriyetle İslâm tarihi araştırmalarının ittifak ettiği rivayetleri hareket noktası edindik.

Hicretten sonraki (53-63 yaş arası gelişmeler) hadiseler ise "hicretin 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., vb." yılı olarak tarihlendirilmiştir. Bu devir gelişmelerinin kronolojisinin tespitinde de bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Bunların başında bazı olayların kaynaklarda farklı yıl, ay ve günlerde gösterilmesi gelir. Bu durumda milâdî takvime çevirirken farklı yıllar ortaya çıkabilmektedir. Bu da rivayetler arasında bir tercihi gerektirmektedir. Biz bu çalışmamızda çoğunluğun tercih ettiği rivayetleri esas almaya gayret gösterdik. Bu dönem gelişmelerini tarihlendirirken dikkat çeken bir başka husus bazı olayların aynı hicret yılında, fakat farklı aylarda cereyan ettiği için milâdî tarihte farklı yıllarda görünmesidir. Çünkü herhangi bir hicri yılın herhangi bir ayında cereyan etmiş olan bir olay milâdî ay itibariyle yeni bir yıla geçmiş olabilmektedir. Meselâ: Karde seriyyesi H. 3/m. 624 yılında, Uhud savaşı ise H. 3/m. 625 yılında cereyan etmiştir. Ay farkından dolayı ikisi de 3. hicrî yılda görüldüğü halde mezkur sebepten dolayı biri m. 624'te, diğeri ise 625'te görünmektedir. Bunun diğere örnekleri kronoloji cetvelimizde görülecektir. Hz. Peygamber'in doğumunda olduğu gibi vefatını tarihlendirirken de İslâm tarihi araştırmacılarının çoğunlukla ittifak ettikleri tarih dikkate alınmıştır.

Hz. Peygamber devri kronolojisine geçmeden evvel iki noktaya dikkat çekmek istiyorum.

Birincisi, kronoloji tespitinde yıl kadar ay, gün hesabının da dikkate alınması ve her olayda bunların cetvelde, açık biçimde gösterilen çalışmaların yapılması herhalde genç İslâm tarihi tetkikçilerini bekleyen önemli bir husustur.

- 579 Hz. Muhammed (s.a.v)'in dedesi Abdülmuttalib'in ölümü
- 580 Hz. Muhammed (s.a.v)'in amcası Ebû Talib ile ilk ticârî seyahatına başlaması ve Busra'ya gidişi
- 579-584 Hz. Muhammed (s.a.v)'in 8-13 yaş çocukluk yıllarını amcasının evinde tamamlaması
- 580-591 Hz. Muhammed (s.a.v)'in 9-20 yaş arasında amcası Ebû Talib'in himayesinde ticârî faaliyeti öğrenmesi, çeşitli seyahatlere katılması
- 591 Hz. Muhammed (s.a.v)'in dördüncü Ficar savaşına Abdülmuttalib-oğullarını temsilen amcalarının yanında katılması
- 591-592 Hz. Muhammed (s.a.v)'in, Mekke ve çevresinde can güvenliğinin ve ticârî emniyetin sağlanması gayesiyle teşekkül eden Hulful-fudûl cemiyetine faal bir üye olarak katılması
- 595 Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hz. Hatice'ye ait kervanı Şam'a götürmesi
- 596 Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hz. Hatice ile evlenmesi
- 605 Hz. Muhammed (s.a.v)'in, Kâbe hakemliği ve Kureys kabileleri arasında çıkması muhtemel iç savaşı önlemesi
- 607 Hz. Muhammed (s.a.v)'in, amcası Ebû Talib'e yardım gayesiyle Hz. Ali'nin bakımını üstlenmesi
- 608-610 Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hira dağındaki mağarada inzivaya çekilmesi, kendisine yalnızlığın sevdirmesi
- 610 Hz. Muhammed (s.a.v)'e kırk yaşında iken Hira dağındaki mağarada Ramazan ayında ilk vahy (Alak, 96/1-5. âyetler)in gelmesi
- 610-613 Mekkeli müşriklerce ilk müslümanlara işkence ve katı baskıların uygulandığı yıllar, Fetret-i vahy (vahyin bir süre kesilmesi) de bu yıllara tesadüf eder.
- 613-615 İlk müslümanlara yoğun baskının müşriklerce sürdürüldüğü yıllar
- 615 - Peşpeşe Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in müslüman olmaları
- Hz. Ömer'in müslüman olmasıyla Kâbe'de Peygamberimizle birlikte müslümanların toplu olarak açıkca ilk namazı kılmaları

- 617-620 Kureys müşriklerinin, Hz. Peygamber ve müslümanlar hakkında iktisâden sıkıştırma, toplumdan tecrit ve sosyal boykot uygulamaları
- 620 - Ebû Talib'in ve Hz. Hatice'nin peşpeşe ölmeleri. "Senctü'l-Hüzün: gam ve keder yılı"
- Hz. Peygamber'in Tai'fe giderek ora sakinlerini İslâm'a daveti, fakat kötü karşılanarak taşlanması, Dârunnedve'de Hz. Peygamber'in vatandaşlık haklarından yararlanmasının iptaline karar verilmesi, bu münasebetle Mekke'ye ancak Kureys ileri gelenlerinden Mut'im b. Adiyy'in himayesinde girebilmesi
- Hz. Peygamber'in Medine'li Hazrec kabilesine ait altı kişiyle Mekke civarında karşılaşması, onları İslâma daveti ve müslüman olmaları
- 620-621 (Receb ayının 26'sını 27'sine bağlayan gece) Peygamberimizin Mi'raca erdirilmesi
- 621 Birinci Akabe Biati ve Mus'ab b. Umeyr'in Medine'liler arasında İslâm'ı yaymak ve oradaki müslümanlara ihtiyaç duydukları islâmî bilgileri öğretmekle görevlendirilmesi
- 622 İkinci Akabe biati ve müslümanların Mekke'den Medine'ye Hicreti
- 622 Kureys müşriklerinin, bütün kabile temsilcilerinin ortaklaşa yürüteceği bir sükastle Hz. Peygamber'i öldürme kararı almaları, Hz. Peygamber'in Hz. Ebû Bekir'le üç gece Sevr mağarasında gizlenmesi, Süraka b. Cu'sum'un takibi ve Büreyde'nin İslâma girişi
- 1/622 (12 Rebîulevvel-24 Eylül) - Hz. Peygamber'in yaklaşık 8-10 gün süren bir yolculuktan sonra Medine'ye hicret ederek oradaki müslümanlara ulaşması, Kuba'da ilk mescidinin yapımı, Rânûna vadisinde ilk cuma'yı kıldırması, ilk cuma hutbesini irâdı, Medine'ye girişi, Halid b. Zeyd (Ebû Eyyubel-Ensârî)'nin evinde misafir oluşu.
- 1/622-623 Medine'de Mescid-i Nebî'nin yapımı, Ensâr ile Muhâcirler arasında kardeşlik kurulması, Hz. Peygamber'in mescide bitişik olarak yapılan odalara taşınması, aile fertlerini Mekke'den getirtmesi, Hz. Âişe ile evlenmesi, namaza dâvet için ezanın okunmaya başlaması, Medine

2/623-624 Hz. Hamza (Sîfû'l-Bahr) seriyyesi, Ubeyde b. el-Haris (Rabîg) seriyyesi, Sa'd b. Ebî Vakkas (Harrar) seriyyesi, Hz. Peygamber'in Veddan (Ebva) Seferi, Buvat seferi, Fihri kabilesinden Kurz b. Câbir'in Medine'nin güneyindeki dış mahallelere saldırı düzenlemesi, Safevan (Birinci Bedir), Zülüşeyre Seferi, Abdullah b. Cahş (Batn-ı Nahle) Seriyyesi

2/624 Bedir Savaşı (Ramazan/Mart), Benû Kaynuka Gazvesi (Şevval/Mart)

2/624 Peygamberimizin kızı Hz. Rukayye'nin ölümü, diğer bir kızı olan Hz. Zeyneb'in Mekke'den Medine'ye getirilmesi, Bedir yenilgisini hazmedemiyerek Mekke'den Medine'ye Hz. Peygamber'i öldürmek niyetiyle gelen Umeyr b. Vehb'in müslüman oluşu, Karkaratülküdr gazvesi, Sevik gazvesi, Zîcîmr gazvesi, Fûrû' gazvesi, Benû Kaynuka gazvesi, Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın evlenmesi

3/624-625 Ka'b b. Eşref'in öldürülmesi, Gatafan seferi, Peygamberimizin kızı Hz. Ümmügülüm'ün Hz. Osman'la evlenmesi, Karde seriyyesi, Peygamberimizin Hz. Hafsa ile evlenmesi, Hz. Hasan'ın doğumu, Uhud Savaşı (625 Şevval/Mart), Kureys müşriklerinin takibi (veya Hamrâülesed Seferi), Raci olayı,

4/625-626 Bîr-i Maîne Fâciyası, Benû Nadir gazvesi, Zâtü'r-Rika' gazvesi, Bedru'l-Mev'id gazvesi, İçkinin haram kılınması, Hz. Ali'nin annesi Fatıma hanımın ölümü, Peygamberimizin Hz. Ümmü Seleme ile evlenmesi, Hz. Hüseyin'in doğumu (Şaban/Ocak)

5/626-627 Dumetülcendel gazvesi, Müreysi gazvesi (Şaban/Aralık), İfk olayı, Hendek Savaşı (627 Şevval/Şubat), Peygamberimizin Cüveyriye ile evlenmesi, Benû Kureyzâ gazvesi, Hayber yahudilerinden Sellam b. Ebî'l-Hukayk'ın öldürülmesi, Hz. Peygamber'in Zeynep Bint Cahş ile evlenmesi, Hacc'ın farz kılınışı, Hicab (örtünme) âyetinin inmesi

6/627 Kurata' Seferi, Sumame b. Usal'in müslüman oluşu, Benû Lihyân Seferi, Zûkared gazvesi, Gamre seferi, Zülkassa seferi, İkinci Zülkassa Seferi, Cemuh Seferi, İvs Seferi, Tarlf seferi, Vadî'l-Kura Seferi, Şam

- 7/628 Hayber'in Fethi (Muharrem-Safer/Mayıs-Haziran), Fedek ve Vadi'l-kurâ'nın İslam devletine bağlanması, Ca'fer b. Ebî Talib'le arkadaşlarının ve Eş'arî'lerin Medine'ye gelişi, Teyma yahudilerinin vergiye bağlanması, Peygamberimizin Safiyye ile evlenmesi, Hz. Ömer komutasında Türebe Seferi, Hz. Ebu Bekir'in Necid'e gönderilmesi, Beşir b. Sa'd komutasında Benû Mürre Seferi
- 7/629 Galib b. Abdullah komutasında Meyfaa Seferi, Beşir b. Sa'd komutasında Cinâb Seferi, Umretü'l-Kaza (Anlaşma gereği Umre) Seferi (Zilkade/Mart), Peygamberimizin Hz. Meymûne ile nikahlanması
- 8/629 Peygamberimizin kızı Zeyneb'in ölümü, Amr b. el-As ve Halid b. Velid'in müslüman oluşu, Kedîd Seferi, (Galib b. Abdullâh'ın Benû Mûlevvea'lara gönderilmesi), Fedek Seferi (Galib b. Abdullâh'ın Benû Mürre'lere gönderilmesi), Atlah Seferi (Kâ'b b. Umeyr'in Zât-ı Atlah'a gönderilmesi), Mûte Savaşı (Cemâziyelevvel/Ağustos-Eylül), Zâtüsselâsîl Seferi (Amr b. As'ın Zâtüsselâsîl'e gönderilmesi: Cemaziyelâhir/Eylül), Sîfulbahr Seferi (Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın Sîfulbahr'e gönderilmesi veya Habat Seferi), Hâdira Seferi (Ebû Katâde'nin Hâdira'ya gönderilmesi), Gâbe Seferi (Abdullah b. Ebî Hadred'in Gabe'ye gönderilmesi)
- 8/630 Mekke'nin Fethi (Ramazan/Ocak) Mekke ve çevresindeki putların yokedilmeleri için Hz. Peygamber tarafından birlikler gönderilmesi, Benû Cezîme Seferi (Hâlid b. Velid'in Benû Cezîme'lere gönderilmesi), Huneyn Savaşı (Şevval/Ocak-Şubat) Evtas ve Taif Savaşı, Amr b. As'ın Uman hükümdarı Ceyfer ile kardeşi Abd b. Cülenda'ya gönderilmesi, Alâ b. el-Hadramî'nin Bahreyn'e gönderilmesi; Bahreyn, Benû Sa'lebe, Benû Suda, Bahîle, Benû Sumâle, Benû Huddan temsilcilerinin Medine'ye gelişi, Peygamberimizin oğlu İbrahim'in doğumu (Zilhicce/Mart), Peygamberimizin camiine minber yapılması
- 9/630 Peygamberimizin müslüman kabilelere vali ve zekât memuru göndermesi, Kâb b. Züheyr'in müslüman oluşu; Benû Esed, Benû Uzre ve

geri kalmış olan Kâ'b b. Malik ve arkadaşlarının tevbelerinin kabul edilişi, Dırar mescidi'nin yıkılışı, Peygamberimizin kızı Ümmügülsüm'-ün ölümü, Himyer krallarının müslüman oluşu; Hemdan, Sakif, Benû Fezâre, Benû Ukayl, Benû Mürre, Benû Dâr temsilcilerinin Medine'ye gelişi, Mescid-i Nebî'nin Temim-i Dârî'nin Şam'dan getirdiği kandillerle aydınlatılması; Kelb, Benû Kilâb, Benû Bekka, Benû Buas b. Kilâb, Benû Tüçib, Benû Caale, Benû Kuşeyr, Benû Hilâl, Benû Tağlib, Benû Behra' hey'etlerinin Medine'ye gelişi, Hz. Peygamber'in bazı Arap kabilelerinin reislerine mektup yollayıp onları İslâm'a dâvet etmesi

- 9/631 Başmünafık Abdullah b. Ubey b. Selûl'ün ölümü (Şevval/Ocak), Dokuzuncu yıl hacı (Hz. Ebûbekir'in Hac Emirliği), Hz. Ali'nin ultimatom âyetlerini okumakla görevlendirilmesi (Zilhicce/Mart), Sa'd-i Hüzeym hey'etinin Medine'ye gelişi
- 10/631 Benî Tayyi', Benî Âmir b. Sa'sad hey'etlerinin Medine'ye gelişi, Peygamberimizin oğlu İbrahim'in ölümü (Rebiulevvel/Mayıs), Halid b. Velid'in Benû Hâris b. Kâb'lara gönderilişi Peygamberimizin ashaptan bazılarını İslâmiyetin yayıldığı yerlerde vali, âmil, din hizmetlisi ve öğretmen olarak görevlendirmesi, Adiy b. Hatim'in Medine'ye gelip müslüman oluşu, Hz. Ali'nin Yemen'e gönderilmesi, Benû Gamid, Benû Gassan, Benû Becile, Ezd, Has'am, Benû Selâman, Benû Zübeyd, Benû Kinde, Rehâviyyin, Benû Gafık, Benû Barık, Benû Cu'fi, Benû Mürre, Benû Sadîf, Benû Ceyşan, Benû Hanîfe, Necran temsilcilerinin Medine'ye gelişi, Peygamberimizin bazı Arap kabile reislerine mektuplar göndermesi
- 10/632 Veda Hacı (Zilhicce/Mart), Vedâ Hutbesi (9 Zilhicce/8 Mart) Benû Muharib temsilcilerinin Medine'ye gelişi, Bazan'ın ölümü, Esvedü'l-Ansî'nin peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkışı ve öldürülüşü, Müseyli-metül-Kezzab'ın peygamberlik iddiasına ve Peygamberimizle pazarlığa